

Способи подання матеріалу у збірках крилатих слів та перекладних фразеологічних словниках

Фіксація фразеологізмів, прислів'їв, приказок має давню історію, коріння української фразеографії сягає XVIII ст., коли ці одиниці почали описувати в пареміологічних збірках, адже їх зараховують до фразеології в широкому розумінні.

Алфавітне розміщення матеріалу використовували у початковий період розвитку української пареміографії (Климентій Зіновійв, Олексій Павловський). Згідно з її нормами впорядкування одиниць відбувалося за першою літерою початкового слова у паремії, базуючись на «механічному» розподілі зібраного матеріалу. На зміну алфавітній прийшла тематична класифікаційна система (М. Номис). Потім стали з'являтися збірки, де матеріал розташовували за опорними словами. У контексті дослідження української фразеографії XIX – початку XX ст. принципи розташування фразеологічних матеріалів у фольклорних збірках розглянула Л. В. Самойлович, зазначивши, що в історії української фразеографії знайшли відображення алфавітний, тематичний та покомпонентний принципи [6: 8].

Крилаті слова (вислови) – сталі словесні формули, що являють собою часто повторювані в писемній і усній мові влучні висловлювання видатних осіб, цитати з літературних творів, які набули узагальненого змісту, назви історичних та міфологічних подій, що мають переносне значення, власні імена історичних, міфологічних і літературних персонажів. Вони зберігають більш чи менш прозорий зв'язок із літературним або конкретно-історичним першоджерелом виникнення і мають велику популярність серед мовців [2: 281 – 282]. Крилаті слова, за влучним висловом Л. Г. Скрипник, носять «печать авторства» і для їх позначення використовують ще такі назви: *літературна цитата, фразеологічна цитата, крилата фраза* тощо [7: 44].

Широкого побутування словосполучення *крилаті слова* набуло після виходу в світ у 1864 р. книги з однойменною назвою («Крилаті слова») німецького філолога Георга Бюхмана (1822 – 1884). Послугування такими висловами допомагає мовцеві яскравіше передати думку, почуття, дати влучну характеристику людині чи ситуації. В. П. Берков справедливо охарактеризував крилаті слова як «готові» формулювання людського досвіду та життєвої мудрості; золотий фонд світової й національної культури [БСКСРЯ: 3]. А. П. Коваль наголосила, що у кожній літературній мові крилаті слова – це культурний фонд нації [Коваль 2001: 9].

Метою статті є розгляд способів подання матеріалу у збірках крилатих слів та перекладних фразеологічних словниках. Звернення до подібної тематики є актуальним, адже, з огляду на постійне збагачення словникарської галузі, дослідження способів подання матеріалу як у найдавніших, так і в нових працях дозволить окреслити повнішу картину розвитку фразеографії.

Однією з-поміж перших праць, що систематизували фразеологію української мови в алфавітному порядку, називають рукописну збірку «**Вірші. Приповіді посполиті**» Климентія Зіновіїва. Вона датується кін. XVII – поч. XVIII ст. (орієнтовно між 1700 – 1709 рр.). Опублікована у Львові 1912 р. під назвою «Вірші ієромонаха Климентія Зиновієва сина». Також збірку було видано в серії «Пам'ятки української мови» у 1971 р. (підготували до друку В. П. Колосова й І. П. Чепіга). У збірці можна спостерегти приповідки на побутову, мисливську теми, крилаті вислови. Матеріал розміщено у алфавітному порядку: *Абы голова здорова, а все тоє буде(т); Абы з насъ да і осталосА; Абы побре(н)качѢ, а будуть послухачѢ; Абы дѣла сыта да тѣло не наго; Ажъ волосы вянуть* [ВПП: 213].

У «**Грамматике малороссийского наречия**» (1818) О. П. Павловський вмістив розділ «Фразы, пословицы и поговорки малороссийские». Він поданий у другій, лексико-фольклорній, частині праці та складається з різних за структурою одиниць розмовно-побутового стилю. Автор тлумачить матеріал, намагаючись знайти відповідники російською мовою: *ВалѣѢцця якъ почка въ сѣлі. Какъ сырѢ въ маслѢ* [5]; *Лѣпаса, лѣщѣ у пѣку дагѢ. Оплеуху дагѢ* [5]. П. Й. Горецький назвав цей розділ першою цінною спробою збирання і публікації фразеологічного матеріалу

української мови [4: 46]. Для прикладу наведемо одиниці, розміщені у алфавітному порядку: Абы булы побрязкачы, то будуть и послухачы. *При деньгахъ все будете*; Ангельскій голосокъ, а чортова думка; Баба зъ воза, кобылі легше. *Честъ предложена, а убытку Богъ избавиль*; Багатуму чортъ діты колыше; Баглаї быть. *ЛѢннисья; гулять*; Байдыки быть. *Быть празднымъ слоняться*; Бебехи одбѣтъ. *Силы укоротить*; Бісыка пускатъ. *Куры строить* [5].

У збірнику **«Українські приказки, прислів'я і таке інше»** (1864) («Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники О. В. Марковича и других»). Спорудив М. Номис) Матвій Номис (Матвій Терентійович Симонов) охопив такий фольклорний матеріал, як приказки, прислів'я, ідіоми, побажання, шепоти, зацуровання, загадки, замовляння, що характеризують найрізноманітніші сфери життя, звичаїв, вірувань українського народу.

До збірки увійшли матеріали фольклористів, етнографів, письменників, громадських та культурних діячів (О. В. Марковича, В. М. Білозерського, О. Я. Кониського, П. О. Куліша, В. М. Лазаревського, О. В. Шишацького-Ілліча та ін.). Багато матеріалів – прислів'їв, приказок, порівнянь, ідіом – М. Номис почерпнув із творів українських письменників, зокрема І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, Марка Вовчка, А. Свидницького та ін. Залучення матеріалів різних збирачів дало змогу подати широку географію походження одиниць (Київщина, Чернігівщина, Полтавщина, Поділля, Полісся, Волинь, Слобожанщина, Черкащина, частково Південь України).

Переважним принципом укладання матеріалу на той час був алфавітний (напр., збірка Климентія Зіновіїва), проте М. Номис перший в українській фразеографії застосував тематичний принцип укладання матеріалу. Його збірка має дві частини: більшу – прислів'я та приказки і меншу – загадки. До обох частин додаються покажчики. Власне паремійний матеріал першої частини має двадцять розділів: вірування українського народу; природа, пори року; історичне минуле; сила і воля людини; соціальні відносини, доля, недоля, лихо; різні моральні вади людей; різні сторони людської вдачі і настрою; скупість і щедрість людини; розум, голова, дурощі; правда, брехня, суд; багато – трохи; здоров'я, хвороби, смерть; кохання, одруження, чоловік і жінка, діти; сусіди,

куми, приятелі, вороги; своя хата, своє – чуже; господарська діяльність; недбалиці, лінивість; зовнішній вигляд людини, одяг; примовляння, побажання, гостини; спів, музика, танці [Номис: 18].

Матеріал упорядкований, за висловленням М. Номиса «по речам»: виділено слово чи вислів, що тематично охоплює всі одиниці, наприклад: *Світ: Глянеш по Божому світу! Кілько світа, тільки й дива...* [Номис: 56], *Бог, Віра* [Номис: 39], *Церква* [Номис: 45], *Ворожежа* [Номис: 47], *Місяць* (календар) [Номис: 57] та ін.

Фразеологічні одиниці, уміщені у **«Російсько-українському і українсько-російському фразеологічному тематичному словнику: Емоції людини»** Ю. Ф. Прадіда (1994) характеризують різноманітні аспекти процесів в емоційній сфері людини. Маючи теоретичним підґрунтям зокрема й психологічну літературу, автор у словнику позначає емоцію двома словами, характеризуючи її за силою інтенсивності. Ю. Ф. Прадід дотримується цього принципу й у назвах 13 тематичних рубрик свого словника, наприклад: «Неспокій. Тривога», («Подив. Здивування»), «Страх. Жах» тощо. Кожна «подвійно номінована» тематична рубрика російсько-української та українсько-російської частини словника містить переважно 3 розділи: у першому розміщені фразеологізми, що мають прямі відповідники (*зуб на зуб не попадає, як з хреста знятий* [РУУРФТС: 82]), у другому розділі (позначений зірочкою) до одиниць наведені фразеологічні синоніми (*за первый сорт – за милу душу* [РУУРФТС: 24]), у третьому розділі (дві зірочки) фразеологізму відповідає слово чи словосполучення (*подъезжают с амурами – залицятися* [РУУРФТС: 52]; *кружится в выхре – насолоджуватися* [РУУРФТС: 26]). Всі одиниці в тематичному розділі розташовані в алфавітному порядку та пронумеровані, а також до них наведено цитати-ілюстрації.

У **«Словнику фразеологічних антонімів української мови»** (2001) В. С. Калашника та Ж. В. Колоїз антонімічні словникові статті з тлумаченнями та ілюстраціями розміщені в алфавітному порядку, що дає змогу унаочнити особливості фразеологічної антонімії (наприклад: *і ладаном не викурити / і калачем не заманити* – про неможливість позбутися кого-небудь / привабити кого-небудь) [СФА: 119].

У **«Російсько-німецькому словнику крилатих слів»** (1985) Ю. М. Афонькіна, що містить 1200 крилатих слів, цитат із художньої

літератури, до російських дібрані німецькі відповідники, зазначено джерело одиниць. Матеріал подано в алфавітному порядку, розроблено посилання, наприклад: *Всем смертям назло см. Жди меня, и я вернусь* (перша стрічка з вірша К. Симонова «Жди меня») [РНСКС: 95]; вислови *Алтарь Фемиды, Весы Фемиды, Храм Фемиды* мають посилання **см. Фемида** й розроблені в одній статті *Фемида. Весы Фемиды. Жрецы Фемиды. Храм [Алтарь] Фемиды* [РНСКС: 234].

У цікавій доступній формі розкривають для нас світ крилатих слів книги А. П. Коваль. У праці «**Крилате слово**» (1983) представлена добірка крилатих слів з античних і біблійних легенд, літописних переказів, художньої літератури, історичних та наукових джерел. Для пошуку конкретного вислову слід звернутися до алфавітного покажчика крилатих слів та висловів, де за кожним висловом закріплені порядковий номер статті. Потім уже у змісті слід шукати під відповідним порядковим номером вислів, ідентифікуючи сторінку. У змісті для економії місця подані лише деякі вислови під порядковим номером, решту одиниць можна знайти саме за покажчиком на початку книги. Наприклад, у покажчику за алфавітом розміщені одиниці: *Зевс-громовержець; Юпітер, ти сердишся, отже, ти не правий; Що дозволено Юпітерові, те не дозволено бикові; олімпійці; олімпійство; олімпійський спокій; олімпійські громи; нектарі амброзія; ріг достатку (Фортуни)* [Коваль 1983: 19 – 23], які мають порядковий номер 2, у змісті, відповідно, під порядковим номером 2 подано лише *Олімп*. Такий заголовок має у книзі й стаття, з якої можна довідатися про походження вищеподаних крилатих висловів. У книзі подано багато висловів, транслітерованих з латинської мови (*вені-віді-вічі* – прийшов, побачив, переміг [Коваль 1983: 79], *мементо морі* – пам'ятай про смерть [Коваль 1983: 201], *персона грата* і *персона нон грата* – бажана і небажана особа [Коваль 1983: 83]).

У праці «**Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові**» (2001) А. П. Коваль пропонує читачеві три способи знайомства з висловами біблійного походження та крилатими висловами з позабіблійних усних і писемних творів, які становлять окремий розділ: від початку, що краще розкриє для читача Біблію; через покажчик та через ілюстрації з класичними сюжетами – від зацікавлення картиною до опису її сюжету. Зміст книги повторює розділи Біблії, тому

для оперативного пошуку того чи того крилатого вислову є алфавітний покажчик, де для кожної одиниці зазначена відповідна сторінка.

У вітчизняній лінгвістиці збірка А. П. Коваль «Крилаті вислови в українській літературній мові» (1975), що узагальнила зразки лінгвальної майстерності письменників, учених, політиків різних епох і народів, тривалий час була авторитетною [3: 614]. Проте у 2013 р. вийшла друком збірка А. Коваль та В. Коптілова «Крилаті слова в українській літературній мові» [Коваль 2013], яка є третім виданням книжки (перше опубліковане 1964 р. під назвою «1000 крилатих виразів української літературної мови», друге – 1975 р.). У цій збірці упорядники врахували динаміку, постійний процес оновлення складу крилатих слів в українській літературній мові та збільшили частку одиниць, що прийшли з античного світу, Старого й Нового Завітів, відомості з іншомовних збірок.

Цікавим у плані розташування інформації за графічними позначками є «**Великий словник крилатих слів російської мови**» (2000) В. П. Беркова, В. М. Мокієнка та С. Г. Шулежкової. До нього ввійшли крилаті слова сучасної російської мови, подані в алфавітному порядку. Відображені варіанти, стилістична характеристика, джерело походження одиниці, особливості її уживання, ілюстрації, синоніми. Кожний вид інформації розміщено після спеціальної графічної позначки, наприклад: джерело походження позначено двома вертикальними стрілками (*Джеймс Бонд* – ім'я супершпіона, агента британської розвідки, героя серії романів Яна Флемінга, синонім – Агент 007 [БСКС: 141]; *Алые паруса* – назва романтичної повісті Олександра Гріна (1923), значення – високі мрії молоді [БСКС: 25]).

«**Російсько-український словник сталих виразів**» (2002) І. О. Виргана та М. М. Пилинської побудовано за алфавітно-стрижневим принципом. Самі ж звороти, об'єднані головним словом, подані в алфавітному порядку. Для прикладу: *Адам* – *Адам согрешил, а мы вздыхаем* – *Адам з'їв кисличку, а в нас оскома на зубах, Адам з'їв кисличку, а на нас оскома напала; В костюме Адама (образн. шутл.) – у костюмі (одязі, одежі) Адама; От Адама, начиная с Адама – від Адама, від Адама (від початку світу) починаючи (почавши), (нар.) від батькового батька починаючи (почавши); Совлечь (скинуть) [с себя] «ветхого Адама» – скинути (струсити) [з себе] «ветхого Адама» [РУССВ: 2 – 3].*

Звернемося також до «**Словника стійких народних порівнянь**» (1993) О. С. Юрченка та А. О. Івченка, у якому матеріал подано за компонентами-іменниками, розташованими за алфавітом: *шкідливий як кішка* ‘про людину, яка постійно чинить шкоду’ [ССНП: 69], *голий як пляшка* ‘зовсім бідний’ [ССНП: 118], *високий як дзвінниця* ‘про дуже високу людину’ [ССНП: 45] тощо. Якщо в складі одиниці іменник відсутній, її потлумачено під компонентом-«неіменником»: прикметником, дієсловом, займенником, числівником чи прислівником (наприклад: *як здиміло* ‘безслідно зникло’ [ССНП: 59] – на *здиміти*; *як згоріло* ‘1. Про річ, яка безслідно зникла. 2. Про дитину, яка вмерла швидко, без тривалої хвороби’ [ССНП: 59] – на *згоріти*; *бігає як оглашений* ‘безладно метушиться’ [ССНП: 103] – на *оглашений*; *як слиз* ‘безслідно зник’ [ССНП: 138] – на *слизнути*; *далеко як від нині до завтра* ‘не дуже довго чекати’ [ССНП: 101] – на *нині* тощо).

Тлумачення одиниці разом з її географічним маркуванням подано при одному з компонентів, при іншому – є відсилання. Наприклад: *потрібне як сліпому окуляри* ‘зовсім непотрібне’ [ССНП: 106] на *сліпий* та на *окуляри* з відсиланням Див. *сліпий*; *возиться як кіт з оселедцем* ‘пріділяє надмірну увагу чому-небудь’ [ССНП: 68] на *оселедець* та *кіт* з відсиланням Див. *кіт*; *ласий як циган на сало* ‘дуже любить що-небудь’ [ССНП: 159] на *сало* та *циган*, з відсиланням Див. *циган*.

Розглянемо з-поміж інших «**Фразеологічний словник лемківських говірок**» (2013) Г. Ф. Ступінської та Я. В. Битківської, у якому зібрано багатий матеріал одного з архаїчних говорів карпатської групи південно-західного наріччя: фразеологічні одиниці, прислів'я, приказки. У словнику за алфавітом опорні слова для об'єднання одиниць подано так, як вони вжиті у фразеологізмі, наприклад: *море – море по коліна* ‘усе байдуже комусь’ [ФСЛГ: 149], *як море висхне* ‘уживається для категоричного заперечення змісту зазначеного слова; ніколи’ [ФСЛГ: 149]; *земля – аж земля під ним плаче* ‘лінивий’ [ФСЛГ: 101], *земля дуднит* ‘міцний’ [ФСЛГ: 101], *земля не може тримати* ‘втрачати рівновагу; порушувати моральні принципи’ [ФСЛГ: 101], *кыбы ся земля злегла* ‘зникнути’ [ФСЛГ: 101]. У передмові словника зазначено, що фразеологія лемківського говору відбиває лінгвістичні чинники, які визначаються специфікою його лексико-семантичної і граматичної системи, а респон-

денти досі зберегли у своєму мовленні чимало архаїчних рис звукової системи, що й фіксує ця лексикографічна праця [ФСЛГ: 6]. У словнику враховано варіанти, світлим курсивом подано супровідні слова. Кожна одиниця має порядковий номер в межах літери. Використовуються стилістичні ремарки (*уроч.*, *ірон.*, *жарт.*, *несхв.*, *зневажл.*, *грубо*).

Авторки аналізованого словника взяли за основу концепцію академічного фразеологічного словника, згідно з якою спосіб тлумачення одиниць зумовлений співвіднесеністю фразеологізму зі словами певної лексико-семантичної групи (частини мови), адже у формулі тлумачення необхідно дотримуватися вимог стислості, чіткості, точності та зрозумілості; тлумачення повинно відбивати найістотніші риси, суть поняття, вираженого фразеологізмом, бо проблема тлумачення належить до основних і чи не найскладніших аспектів фразеографії [1].

Відповідно, субстантивна одиниця має іменникову формулу тлумачення, ад'єктивна ФО – прикметникову, і так само одиниці інших типів: *майстер до чужої кийшені* ‘злодій’ [ФСЛГ: 136], *дірава гартань* ‘п’яниця’ [ФСЛГ: 59], *Божа худібка* ‘бджола’ [ФСЛГ: 247]; *и до танцю и до ружанцю* ‘спритна, здібна, розумна (про дівчину)’ [ФСЛГ: 229], *каші не загустиш* ‘про нетямущого’ [ФСЛГ: 91], *затятий топур* ‘дуже впертий’ [ФСЛГ: 232]; *зныцтити на попіл* ‘розправитися з кимось, знищити когось’ [ФСЛГ: 105], *кости зложыти* ‘померти’ [ФСЛГ: 104]; *за мого діда* ‘з давніх-давен’ [ФСЛГ: 75], *як сміття* ‘дуже багато’ [ФСЛГ: 217], *за горами, за долами* ‘дуже далеко’ [ФСЛГ: 65]. Вигукові фразеологізми тлумачаться в описовій формі: *Боже, Боже, де Господ* ‘висловлення розчарування’ [ФСЛГ: 28], *пек ті бідо* ‘застереження’ [ФСЛГ: 170].

Утім, у згаданому вище «Великому словнику крилатих слів російської мови» В. П. Беркова, В. М. Мокієнка, С. Г. Шулежкової тлумачення одиниць, а саме їх «джерело» (за трактуванням авторів) подано в довільній формі (*такова «се ля ви»* – шутл. вираження, означаюче «такова життя»). У збірках «Крилате слово» та «Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові» А. П. Коваль одиниці тлумачить у формі цікавої розповіді.

Отже, у ранніх, «старших» збірках (за висловом зі словника О. С. Юрченка та А. О. Івченка) укладачі подавали матеріал за алфавітом та

«тематичним» принципом, що не сприяло оптимізації пошуку потрібної одиниці. В перекладному тематичному фразеологічному словнику Ю. Ф. Прадіда розміщення матеріалу підпорядковане завданню розкрити широкий емоційний спектр людини і тому в ньому одиниці розподілені за тематичними рубриками. Загалом залучені до аналізу фразеологічні словники різних типів (перекладні фразеологічні словники, фразеологічний словник говірок, збірки крилатих слів) демонструють три способи подання матеріалу: за алфавітом; тематичними блоками за наявності алфавітного покажчика; за опорним словом, розташованим за алфавітом. У праці А. П. Коваль «Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові» читачеві запропоновано три способи знайомства з наповненням словника – від початку, що краще розкриє для читача Біблію, через покажчик та ілюстрації.

Джерела

- БСКС** – Большой словарь крылатых слов русского языка / Берков В. П., Мокиенко В. М., Шулежкова С. Г. – М.: Рус. словари, 2000. – 623 с.
- ВПП** – Климентій Зіновійв. Вірші. Приповісті посполиті. – К.: Наукова думка, 1971. – 391 с.
- Коваль 1983** – Коваль А. П. Крилате слово. – К.: Рад. школа, 1983. – 222 с.
- Коваль 2001** – Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. – К.: Либідь, 2001. – 312 с.
- Коваль 2013** – Коваль А. П. Крилаті слова в українській літературній мові. – К.: Ярославів Вал, 2013. – 699 с.
- Номис** – Українські приказки, прислів'я і таке інше: збірники О. В. Маркович и других. Уклад М. Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К.: Либідь, 1993. – 768 с. («Літературні пам'ятки України»)
- РНКСК** – Афонькин Ю. Н. Русско-немецкий словарь крылатых слов: Ок. 1200 единиц. – М.: Рус. яз., 1985. – 287 с.

- РУССВ** – Вирган І. О., Пилинська М. М. Російсько-український словник сталих виразів, 2002. – 494 с.
- РУУРФТС** – Прадід Ю. Ф. Російсько-український і українсько-російський фразеологічний тематичний словник. – Сімферополь, 1994. – 242 с.
- ССНП** – Юрченко О. С., Івченко А. О. Словник стійких народних порівнянь. – Х.: Основа, 1993. – 176 с.
- СФА** – Словник фразеологічних антонімів української мови / Укладачі: Калашник В. С., Колоїз Ж. В. – К.: Довіра, 2001. – 349 с.
- ФСЛГ** – Ступінська Г. Ф., Битківська Я. В. Фразеологічний словник лемківських говірок. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. – 464 с.

Література

1. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. – К.: Наукова думка, 1989. – 156 с.
2. Гнатюк І. С. Крилаті слова. Українська мова: Енциклопедія. – К., 2004. – 2-е вид. – С. 281 – 282.
3. Глівінська Л. К. Авторський словник у українській лексикографічній номенклатурі (типологічний аспект). *Slavia Orientalis*, TLXIV, Nr 3, 2015. – С. 611 – 620.
4. Горецький П. Й. Історія української лексикографії. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 241 с.
5. Павловський О. П. Граматика малоросійського нареччя. – Спб, 1818. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm#poslo>
6. Самойлович Л. В. Українська фразеографія XIX – поч. XX ст.: Автореф. дис. .. канд. філол. наук. – К., 2000. – 20 с.
7. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. – К.: Наукова думка, 1973. – 280 с.

Lilia DIDUN

Ways of presenting material in collections of winged words and translated phraseological dictionaries

The article considers the ways of presenting the material in collections of winged words and translated phraseological dictionaries. Collections of winged words A. P. Koval, Russian-German dictionary of winged words (1985) Yu. N. Afonkina are involved for the description; Dictionary of Phraseological Antonyms of the Ukrainian Language (2001) by V. S. Kalashnyk and Zh. V. Koloiz; Big Dictionary of Winged Words of the Russian Language (2000) by V. P. Berkov, V. M. Mokienko, S. G. Shulezhkova, Dictionary of Stable Folk Comparisons (1993) by O. S. Yurchenko and A. O. Ivchenko; Phraseological dictionary of Lemko dialects (2013) by G. F. Stupinska and Ya. V. Bytkivska; Russian-Ukrainian Dictionary of Permanent Expressions (2002) by I. O. Vyrhan and M. M. Pylynska. Attention is paid to the author's suggestions to readers to get acquainted with the content of some dictionaries.

Key words: paremia, winged words, phraseological dictionary.